

## กว๊านพะเยา

### ข้อมูลทั่วไป

กว๊านพะเยา อยู่ที่ ตำบลเวียง อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีเนื้อที่ 20,5296 ตารางกิโลเมตร (12,831 ไร่) ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ 19° 09'-13' N และ 99° 51'-56' E ความสูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 386.40 เมตร เป็นแหล่งน้ำมีน้ำตลอดปี หนองน้ำมีน้ำตลอดปี และมีน้ำบางฤดูบริเวณที่ลุ่มด้านตะวันตกของจังหวัดพะเยา ประกอบด้วยกลุ่มน้ำอิง และกลุ่มน้ำกว๊านพะเยา มีลักษณะเป็นที่ราบกั้นกระทะ เกิดจากการทรุดตัวตามแนวเลื่อนในบริเวณแนวแม่น้ำอิง บริเวณนี้นอกจากมีกว๊านพะเยา ยังมีหนองน้ำต่างๆ ประมาณ 10 แห่ง มีร่องน้ำเชื่อมต่อระหว่างหนองน้ำ และมีร่องน้ำเชื่อมต่อระหว่างกว๊านกับแม่น้ำอิง ในฤดูฝนจะมีพื้นที่น้ำมาก แต่ในฤดูแล้งจะมีน้ำเฉพาะในแม่น้ำอิงและบริเวณหนองต่างๆ ในปี พ.ศ. 2482 มีการสร้างประตูกักเก็บน้ำกั้นลำน้ำอิง ทำให้เกิดแหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดในภาคเหนือตอนบน ความลึกเฉลี่ย 1.93 เมตร ตำแหน่งของกว๊านพะเยา อยู่ที่ปลายด้านใต้ของแนวภูเขาตอยห้วยน้ำขาวและแนวภูเขาตอยสันกลาง เป็นแหล่งรับน้ำจากแม่น้ำ ลำห้วย และพื้นที่โดยรอบ ด้านตะวันออกของกว๊านพะเยาเป็นที่ตั้งของชุมชน ด้านตะวันตกเป็นที่ราบกว้างลาดจากแนวภูเขาสูงสู่กว๊าน ประกอบด้วยลำธารหลายสายไหลลงสู่กว๊าน ได้แก่ ห้วยแม่ต้อม ห้วยแม่ใส น้ำแม่เรือ ห้วยแม่คำ ห้วยแม่เหยียน ดินส่วนใหญ่เป็นดินที่ลุ่มสถานภาพทางชีวภาพเป็นระบบนิเวศน้ำจืดแบบกึ่งปิด ก่อนข้างต้นเป็นบึงที่มีการไหลเวียนของน้ำแบบไม่ต่อเนื่อง พบนกอย่างน้อย 14 ชนิด เช่นนกเป็ดผีเล็ก (*Tachybaptus ruficollis*) นกยางกรอกพันธุ์จีน (*Ardeola bacchus*) นกยางไฟธรรมดา (*Ixobrychus cinnamomeus*) นกกวก (*Amaurornis phoenicure*) นกอิล้า (*Gallinula chloropus*) เป็นนกประจำถิ่น 8 ชนิด นกอพยพ 2 ชนิด เป็นทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ 3 ชนิด นกเหล่านี้ส่วนใหญ่มีความชุกชุมน้อย ที่ชุกชุมมากคือนกนางแอ่นบ้าน (*Hirundo rustica*) พบปลาอย่างน้อย 47 ชนิด ชนิดที่อยู่ในสถานภาพมีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ (*vulnerable*) ได้แก่ ปลาตุ๊กตาดำ (*Clarias batrachus*) ปลาเศรษฐกิจ ได้แก่ ปลาหมอไทย (*Anabas testudineus*) ปลาคอดเหลือง (*Hemibagrus nemurus*) ปลาซ่อน (*Channa striatus*) ปลาคูกอู (*Clarias macrocephalus*) ปลาคะเพียนขาว (*Barbodes gonionotus*) ปลากาย (*Chitala ornata*) ปลาสลาด (*Notopterus notopterus*)

พบพันธุ์พืชอย่างน้อย 14 ชนิด มีสาหร่ายกระจายอยู่ได้น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ตื้น พบพืชลอยน้ำหนาแน่นมากที่สุดตามขอบกว๊าน ได้แก่ ผักตบชวา (*Eichhornia crassipes*) ผักบุ้ง (*Ipomea aquatica*) แพงพวยน้ำ (*Jussiaea repens*) จอกหูหนู (*Salvinia cucullata*) และแหน (*Lemna perpusilla*) พืชชายน้ำพบตามริมกว๊าน ได้แก่ หญ้าปล้อง (*Hymenachne pseudocaudata*) และไมยราบยักษ์ (*Mimosa pudica*)

กว๊านพะเยาเป็นแหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดในภาคเหนือตอนบน รอบกว๊านพะเยาส่วนใหญ่เป็นนาข้าว มีแนวถนนรอบกว๊าน และมีชุมชนโดยรอบ โดยมีการสร้างสะพานข้ามลำห้วย ลำธารสายต่างๆ ที่ถนนตัดผ่าน ใช้น้ำเพื่อการบริโภคและการเกษตร โดยการสูบน้ำขึ้นมาทำนา ปลูกพืชผักสวนครัว มีการทำการประมงในกว๊าน โดยใช้เรือพาย ประชาชนที่มีอาชีพทำการประมงมีจำนวนประมาณ 1,000 ราย สามารถทำรายได้ประมาณวันละ 300-2,000 บาท กว๊านพะเยาช่วยบรรเทาอุทกภัยบริเวณพื้นที่ด้านล่างของแหล่งน้ำ นอกจากนั้นยังเป็นแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน พื้นที่โดยรอบ เป็นแหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ และโบราณคดี เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่สำคัญ และเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำจืดอยู่ในสถานีวิจัยประมงน้ำจืดจังหวัดพะเยา

### ที่มาของข้อมูล